

Fimmtudaginn 28. nóvember 1996.

Nr. 108/1996. **Greiðslumiðlun hf. – Visa-Ísland**

(Ólafur Axelsson hrl.)

gegn

Sláturfélagi Suðurlands svf.

(Tryggvi Gunnarsson hrl.)

Geymslugreiðsla. Viðtökudráttur. Dráttarvextir.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason og Gunnlaugur Claessen og Þorgeir Örlygsson prófessor.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 14. mars 1996. Hann krefst sýknu og málskostnaðar úr hendi stefnda, en til vara, að krafa sín verði lækkuð og málskostnaður felldur niður.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

I.

Svo sem lýst er í hinum áfrýjaða dómi, var bú Grundarkjörs hf. tekið til gjaldþrotaskipta 17. maí 1990. Hafði félagið þá framselt stefnda með yfirlýsingu 28. mars sama ár allan rétt sinn til greiðslna frá áfrýjanda vegna úttektar viðskiptamanna með Visa-greiðslukortum í verslun Grundarkjörs hf. í Eddufelli 8 í Reykjavík. Sama dag var gefin út svokölluð greiðsluávísun á bréfsefni áfrýjanda, en undir hana rituðu umboðsmenn aðila þessa máls auk Grundarkjörs hf. Var hún sama efnis og áður nefnd yfirlýsing að því viðbættu, að þessi ráðstöfun skyldi gilda frá og með útborgunardegi fyrir viðskiptatímabilið frá 18. mars til 17. apríl 1990, og „er það óafturkallanlegt nema með samþykki beggja aðila“.

Við gjaldþrot Grundarkjörs hf. hafði stefndi fengið frá félaginu samkvæmt þessum samningum greiðslukortanótur, að fjárhæð 3.348.965 krónur, vegna viðskipta á tímabilinu 18. apríl til 17. maí 1990. Skyldu þær koma til útborgunar hjá áfrýjanda 2. júní sama ár. Með bréfi til stefnda 23. maí 1990 lýstu bústjórar þrotabús Grundarkjörs hf. yfir riftun á þeirri ráðstöfun félagsins, er fólst í því að afhenda stefnda greiðslukortanótur. Með bréfi bústjóranna 28. maí til stefnda var riftunin skýrð nánar þannig, að hún næði til greiðslu, er

kæmi til útborgunar frá áfrýjanda 2. júní 1990. Höfðuðu bústjórarnir f. h. þrotabúsins síðan mál á hendur stefnda, er þingfest var í héraði 21. febrúar 1991. Var þar gerð krafa um riftun, eins og áður getur, og um greiðslu á sömu fjárhæð til þrotabúsins. Samtímis höfðuði þrotabúið fimm mál á hendur öðrum vegna sambærilegra atvika. Gengu dómar í þremur þeirra í Hæstarétti 2. febrúar 1995, og varð niðurstaðan sú, að kröfum þrotabúsins var hafnað. Í kjölfarið var mál þrotabúsins gegn stefnda þessa máls fellt niður.

II.

Er kröfur þrotabús Grundarkjörðs hf. komu fram í kjölfar gjaldbrots félagsins, neitaði áfrýjandi að efna skyldu sína við stefnda um greiðslu 2. júní 1990. Skýrði hann afstöðu sína í bréfi til stefnda 5. júní sama ár. Segir þar, að upp sé kominn vafi um það, hver sé réttur eigandi þessara fjármuna. Telji áfrýjandi sér hvorki rétt né heimilt að taka afstöðu í þeim efnum. Verði féð því lagt inn á bankareikning til geymslu, þar til leyst verði úr ágreiningi þeirra, sem telji sig réttan kröfuhafa í málinu. Komi það til greiðslu ásamt vöxtum og verðbótum, þegar deiluefnið hafi verið útkljáð. Liggur ekki annað fyrir en féð hafi þá þegar verið lagt á bankareikning. Kveður áfrýjandi, að um hafi verið að ræða bundinn sérreikning á nafni áfrýjanda, sem gefið hafi mun betri ávöxtun en geymslureikningur samkvæmt lögum nr. 8/1978 um geymslufé hefði gert. Með þessu hafi hann tryggt réttum kröfuhafa bestu ávöxtun fjárens, sem völ hafi verið á, uns kleift yrði að afhenda það eiganda.

Meðal málskjala er bréf áfrýjanda til stefnda 27. febrúar 1995. Er þar vísað til þeirra dóma Hæstaréttar frá 2. febrúar 1995, sem áður er getið, og að bústjórar þrotabús Grundarkjörðs hf. hafi með bréfi fallið frá þeirri kröfu, að hinir umþrættu fjármunir rynnðu til þrotabúsins. Með bréfi áfrýjanda fylgdi tékki, að fjárhæð 4.477.947 krónur. Var sú fjárhæð sögð nema höfuðstól reiknings í Íslandsbanka hf. 6. júní 1990 auk vaxta og verðbóta, svo sem sjá megi af meðfylgjandi reikningsyfirliti.

Degi síðar ritaði lögmaður stefnda bréf til áfrýjanda og krafðist dráttarvaxta frá 2. júní 1990. Þeirri kröfu hafnaði lögmaður áfrýjanda með bréfi 13. mars 1995. Snýst deila aðila málsins um skyldu áfrýjanda að þessu leyti.

III.

Bústjórar þrotabús Grundarkjörs hf. lýstu í lok maí 1990 yfir rift-un á samningi þrotamanns við stefnda með vísan til 54. og 61. gr. þá-gildandi gjaldþrotalaga nr. 6/1978. Verður fallist á það með áfrýj-anda, að þar með hafi verið upp kominn réttmætur vafi um það, hver væri lögmætur viðtakandi þeirrar greiðslu, sem honum bar samkvæmt samningi að inna af hendi 2. júní sama ár.

Við þessar aðstæður var áfrýjanda tiltæk sú leið að fullnægja greiðsluskyldu sinni með því að leggja féð inn á geymslureikning samkvæmt 1. gr. laga nr. 8/1978, eins og lagagreinin verður skýrð með hliðsjón af athugasemdum, er fylgdu frumvarpi til þeirra laga. Hann kaus hins vegar að leggja féð inn á bundinn reikning í banka í eigin nafni, sem ómótmælt er, að hafi gefið hærri ávöxtun. Getur það eitt ekki ráðið úrslitum í málinu, að ekki var fylgt þeirri aðferð, sem lög nr. 8/1978 gera ráð fyrir. Er þá til þess að líta, að áfrýjandi sérgreindi greiðsluna þegar í upphafi og hélt henni þannig allan tím-ann án þess að reyna á nokkurn hátt að ná henni til baka. Reiddi hann féð af hendi í samræmi við fyrri viðurkenningu sína á kröf-unni. Verða þær gerðir áfrýjanda, sem áður getur, taldar réttmætar í þeirri aðstöðu, sem hann var, er greiðsla hans skyldi innt af hendi.

Samkvæmt þessu verður áfrýjandi sýknaður af kröfum stefnda í málinu. Verður stefnda jafnframt gert að greiða áfrýjanda máls-kostnað, sem verður ákveðinn sameiginlega í héraði og fyrir Hæsta-rétti, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Áfrýjandi, Greiðslumiðlun hf. – Visa-Ísland, skal vera sýkn af kröfum stefnda, Sláturfélags Suðurlands svf., í málinu.

Stefndi greiði áfrýjanda samtals 300.000 krónur í málskostn-að í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 14. febrúar 1996.

Mál þetta, sem dómtekið var 25. janúar sl., er höfðað fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur af Páli Lýðssyni, kt. 071036-2009, Litlu-Sandvík, Sandvíkur-hreppi, f. h. Sláturfélags Suðurlands svf., kt. 600269-2089, Fosshálsi 1, Reykjavík, á hendur Jóhanni Ágústssyni, kt. 040530-7899, Fífuhvammi 7, Kópavogi, stjórnarformanni, f. h. Greiðslumiðlunar hf. – Visa-Íslands, kt.

500683-0589, Álfabakka 16, Reykjavík, með áritun lögmanns stefnda um móttöku samrits stefnu og þingsókn 29. júní 1995, er málið var þingfest.

Dómkröfur stefnanda eru, að stefnda verði gert að greiða stefnanda 3.243.967,55 krónur með dráttarvöxtum [...]. Þess er einnig krafist, að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda málskostnað [...].

Dómkröfur stefnda eru aðallega, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda og stefnanda jafnframt gert að greiða stefnda málskostnað að skaðlausu að mati réttarins. Til vara krefst stefndi þess, að krafa stefnanda verði verulega lækkuð og hvor aðili beri sinn kostnað af málinu.

I.

Stefnandi lýsir málavöxtum svo, að 17. maí 1990 hafi bú Grundarkjör hf. verið tekið til gjaldþrotaskipta hjá bæjarfógetaembættinu í Kópavogi. Skiptastjórar voru Skarphéðinn Þórisson hrl. og Sigmundur Hannesson hrl. Grundarkjör hf. hafði ráðstafað öllum VISA-greiðsluseðlum frá og með úttektartímabilinu 18. mars 1990 – 17. apríl 1990 vegna verslunar sinnar að Eddufelli 8 til stefnanda máls þessa, Sláturfélags Suðurlands svf., með samningi og greiðsluávísun til stefnanda, báðum dags. 28. mars 1990. Nefnd greiðsluávísun var tilkynnt Visa-Ísland, sem áritaði hana með fyrirvara um lögmæti undirskriftar Grundarkjör hf.

Með bréfi, dags. 18. maí 1990, kröfðu bústjórar þb. Grundarkjör hf., stefnda í máli þessu, Greiðslumiðlun hf. – Visa-Ísland, um greiðslu á öllum óinnheimtum greiðslunótum í vörslum hans. Með bréfum til stefnanda, dags. 23. maí og 28. maí 1990, riftu bústjórar þb. Grundarkjör hf. gagnvart stefnanda ofangreindri greiðsluávísun til stefnanda.

Með bréfi stefnanda til bústjóra þb. Grundarkjör hf., dags. 29. maí 1990, var riftun mótmælt. Með bréfi stefnanda til stefnda, dags. 29. maí 1990, var stefnda sent afrit af mótmælabréfinu og þeirri kröfu beint til stefnda, að hann greiddi stefnanda þær fjárhæðir, sem samningurinn og greiðsluávísunin kvæðu á um, og áskildi stefnandi sér allan rétt til að innheimta hjá stefnda höfuðstól, dráttarvexti og kostnað, sem á kröfuna kynnu að falla, ef greiðslufall yrði af hálfu stefnda.

Með bréfi, dags. 5. júní 1990, tilkynnti stefndi stefnanda, að hann myndi ekki greiða stefnanda samkvæmt greiðsluávísuninni, þar til leyst hefði verið úr ágreiningi milli stefnanda og þb. Grundarkjör hf. um það, hvort greiðsluávísunin væri riftanleg. Þá var í bréfi þessu tilkynnt um það, að greiðslunni yrði ráðstafað inn á bankabók til geymslu, en hún yrði greidd út, er deilumál milli stefnanda og þb. Grundarkjör hf. yrði leyst, eða gegn bankaábyrgð. Í greindu bréfi er vikið að því, að ofangreint fyrirkomulag hafi verið rætt við viðkomandi aðila á fundi og þeir verið á það sáttir. Þessu

er mótmælt af hálfu stefnanda, og tjáist hann hafa lýst yfir því á greindum fundi, að hann teldi stefnda ekki hafa rétt til að halda greiðslunni eða geyma hana. Greiðslu samkvæmt greiðsluávísuninni, sem koma átti til útborgunar 2. júní 1990, var ráðstafað inn á bankareikning nr. 513-26-240085 í nafni stefnda.

Bústjórar þb. Grundarkjörs hf. höfðuðu riftunarmál á hendur stefnanda vegna ofangreindrar greiðsluávísunar. Fimm önnur riftunarmál voru einnig höfðuð af bústjórunum vegna fimm annarra sambærilegra greiðsluávísana. Stefnandi tók til varna í málinu. Málinu var frestað um óákveðinn tíma, meðan ódæmd voru í Hæstarétti hliðstæð mál. Dómar í þeim málum gengu 2. febrúar 1995, í málunum nr. 316/1991, 317/1991 og 27/1992. Dómarnir féllust ekki á það, að greiðsluávísun Grundarkjörs hf. á andvirði allra VISA-viðskipta tiltekinna verslana til tiltekinna birgja væri riftanleg af hálfu þrotabúsins. Í forsendum allra hæstaréttardómanna segir: „Telja verður í ljós leitt af gögnum málsins, að gegn afhendingu vara til Grundarkjörs hf. fékk stefndi fyrirvaralaust framsal kröfu á hendur þriðja manni, sem ekki varð afturkallað af hálfu verslunarinnar. Eins og málið liggur fyrir, verður að telja, að öruggt hafi verið, að krafan kæmi til greiðslu af hálfu Visa-Íslands – Greiðslumiðlunar hf. Með þessu fékk stefndi greiðslu vörunnar með þeim hætti, að viðskiptunum verður jafnað við staðgreiðsluviðskipti.“

Mál þb. Grundarkjörs gegn stefnanda vegna greiðsluávísunar til stefnanda var fellt niður í kjölfar þessara dóma.

Hinn 27. febrúar 1995 sendi stefndi stefnanda greiðslu þá, sem um var deilt á milli stefnanda og þb. Grundarkjörs hf., ásamt þeim vöxtum og verðbótum, sem geymsluháttur stefnda á greiðslunni hafði leitt til, alls 4.477.947,39 kr. Hinn 28. febrúar 1995 ritar stefnandi stefnda bréf, þar sem ítrekuð er krafa stefnanda um, að stefndi greiði stefnanda höfuðstól, dráttarvexti og kostnað af innheimtu kröfunnar samkvæmt greiðsluávísuninni, eins og áskilnaður var gerður um í bréfi stefnanda frá 29. maí 1990. Greiðslunni frá stefnda var veitt viðtaka sem innborgun á kröfu stefnanda og ráðstafað sem slíkri, en gerð krafa um greiðslu á eftirstöðvum kröfunnar. Með bréfi, dags. 13. mars 1995, mótmælti stefndi því, að stefnandi ætti frekari kröfur á hendur stefnda.

II.

Stefnandi skýrir kröfufjárhæðina þannig, að höfuðstóll kröfunnar samkvæmt greiðsluávísuninni með gjalddaga 2. júní 1990 sé 3.348.965,94 kr. Dráttarvextir af þeirri fjárhæð samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 til 28. febrúar 1995 eru samtals 4.372.948,00 kr. Samtals er krafan því 28. febrúar að höfuðstól 7.721.914,94 kr. Þann dag, 28. febrúar 1995, greiddi

stefndi 4.477.947,39 kr. inn á kröfuna. Innborguninni var ráðstafað fyrst til uppgreiðslu á áföllnum dráttarvöxtum, 4.372.948 kr., og síðan til innborgunar á höfuðstól, 104.999,39 kr. Eftir stóð því 28. febrúar 1995 krafa, að höfuðstólsfjárhæð 3.243.967,55 kr. (7.721.914,94 – 4.477.947,39), og er það stefnukrafa máls þessa. Krafist er dráttarvaxta af þeim nýja höfuðstól frá 28. febrúar 1995, er hann myndaðist, og höfuðstólsfærslu dráttarvaxta 28. febrúar ár hvert þaðan í frá.

Til vara er kröfufjárhæð þannig skýrð, að höfuðstóll kröfunnar samkvæmt greiðsluávísuninni með gjalddaga 2. júní 1990 sé 3.348.965,94 kr. Dráttarvextir af þeirri fjárhæð samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 til 28. febrúar 1995 eru samtals 4.372.948 kr. Þar af hafa dráttarvextir, að fjárhæð 3.649.044 kr., verið höfuðstólsfærðir 2. júní ár hvert. Hinn 28. febrúar 1995 stóð krafa stefnanda því í 6.998.009,94 kr. að höfuðstól og 723.905 kr. í dráttarvexti frá 2. júní 1994 til 28. febrúar 1995, samtals 7.721.914,94 kr. Þann dag, 28. febrúar 1995, greiddi stefndi 4.477.947,39 kr. inn á kröfuna. Innborguninni var ráðstafað fyrst til uppgreiðslu á áföllnum dráttarvöxtum, 723.905 kr., og síðan til innborgunar á höfuðstól, 3.754.042 kr. Eftir stóð því 28. febrúar 1995 krafa, að höfuðstólsfjárhæð 3.243.967,55 kr. (7.721.914,94 – 4.477.947,39), og er það stefnukrafa máls þessa. Krafist er dráttarvaxta af þeim nýja höfuðstól frá 28. febrúar 1995, er hann myndaðist, og höfuðstólsfærslu dráttarvaxta 28. febrúar ár hvert þaðan í frá.

III.

Stefnandi rökstyður mál sitt því, að stefndi hafi með áritun sinni á greiðsluávísun um VISA-viðskipti frá Grundarkjöri hf. til stefnanda stofnað til samningsskuldbindingar eða ígildis samningsskuldbindingar gagnvart stefnanda um að greiða stefnanda samkvæmt þeirri greiðsluávísun. Sé beinlínis kveðið á um það í þeim viðskiptaskilmálum, sem stefndi setti viðskiptamönnum sínum í samstarfssamningum á þeim tíma, að framsal á sölunótum til annars söluaðila sé óheimilt án samþykkis stefnda. Með áritun sinni á greiðsluávísunina hafi stefndi samþykkt beinlínis það framsal á greiðslunótum til stefnanda, sem greiðsluávísunin fól í sér. Áritun stefnda á greiðsluávísunina hafi aðeins verið gerð með fyrirvara um lögmæti undirskriftar Grundarkjörs og engum öðrum fyrirvörum, en í greiðsluávísuninni segi hins vegar berum orðum, að hún sé óafturkallanleg nema með samþykki beggja aðila. Skuldbinding stefnda samkvæmt áritun sinni á greiðsluávísunina hafi því staðið til þess að greiða stefnanda viðeigandi fjárhæð, nema stefnandi samþykkti, að svo yrði ekki gert. Hæstiréttur hafi slegið því föstu í dómum sínum frá 2. febrúar 1995 í málunum nr. 316/1991, 317/1991 og 27/1992, að skuldbinding stefnda í þessu sambandi hafi falið í

sér, að öruggt hafi verið, að krafa samkvæmt greiðsluávísuninni kæmi til greiðslu af hálfu stefnda. Svo hafi hins vegar ekki verið í raun, og stefndi hafi borið fyrir sig deilur þær, sem upp komu um riftanleika umræddrar greiðsluávísunar milli þrotabús Grundarkjörs hf. og stefnanda. Þær deilur hafa enga þýðingu haft varðandi skuldbindingu stefnda til þess að greiða samkvæmt greiðsluávísuninni, sbr. það, sem að framan segir um skuldbindingu samkvæmt áritun á greiðsluávísunina og skilning Hæstaréttar á eðli hennar. Ágreiningurinn um riftanleika greiðslunnar hafi því ekki réttlætt greiðslufall af hálfu stefnda samkvæmt skýrri samningsskuldbindingu stefnda.

Auk þess kveður stefnandi ágreining um riftanleika greiðsluávísunarinnar ekki hafa beinst að stefnda, heldur stefnanda máls þessa. Í riftunarmálum þeim, sem þb. Grundarkjörs höfðaði vegna greiðsluávísananna, hafi engum kröfum verið beint að stefnda og ekki gerð krafa um greiðslu úr hendi stefnda, þrátt fyrir það að stefndi hefði, er þau voru höfðuð, í raun tekið sér vörslur greiðslunnar. Krafa riftunarmálsins hafi beinst að réttum viðtakanda greiðslunnar samkvæmt greiðsluávísuninni, þ. e. stefnanda, og krafan hafi verið um riftun og endurgreiðslu á höfuðstól og dráttarvöxtum úr hendi hans, en ekki stefnda. Það telur stefnandi enda rökrétt, þar sem riftun í hverju tilviki hljóti að beinast að þeim, sem fær riftanlega greiðslu úr hendi þrotabús, en ekki þeim, sem tekur að sér að reiða þá greiðslu af hendi samkvæmt ávísun frá þrotabúinu, hvort sem það væri einhvers konar greiðslumiðlunarfyrirtæki, t. d. banki og ávísun á bankareikning eða þriðji maður, sem t. d. afhenti vöru beint til kröfuhafa sem greiðslu frá skuldara samkvæmt fyrirmælum frá skuldaranum. Auk þess hafi bústjórar þb. Grundarkjörs hf. aðeins gert kröfu til þess í bréfi sínu til stefnda, dags. 18. maí 1990, að óinnheimtar greiðslukortanótur í vörslum stefnda, Greiðslumiðlunar hf. – Visa-Íslands, yrðu greiddar þrotabúinu, en ekki greiðslukortanótur í vörslum annarra. Greiðslunótur þær, sem hin umdeilda greiðsluávísun varðaði, hafi verið í vörslum stefnanda, en greiðslunóturnar skyldu afhentar stefnanda vikulega beint frá Grundarkjöri hf. samkvæmt samningi milli Grundarkjörs hf. og stefnanda. Bústjórar þb. Grundarkjörs hf. hafi þannig aldrei krafist þess, að stefndi greiddi þrotabúinu beint þær greiðslur, sem til útborgunar skyldu koma til stefnanda samkvæmt greiðsluávísuninni. Þetta sé einnig efnislega staðfest í bréfi stefnda sjálfs til stefnanda, dags. 5. júní 1990, þar sem aðeins er vísað til þess, að bústjórar hafi tilkynnt stefnda um riftunina. Stefndi hafi samkvæmt öllu framansögðu ekki haft lögmæta ástæðu til þess að blanda sér í ágreining stefnanda og þb. Grundarkjörs með þeim hætti, sem hann gerði.

Engar ástæður kveður stefnandi uppi í máli þessu, sem valdið gætu því, að dráttarvaxtaáfall falli niður. Í málinu sé ekki um viðtökudrátt stefnanda að ræða, enda hafi það verið atvik, sem vörðuðu stefnda, er leiddu til þess, að greiðslan fór ekki fram. Stefndi hafi metið stöðu sína í málinu mjög ýtarlega og tekið þá ákvörðun að yfirlögðu ráði að greiða stefnanda ekki samkvæmt greiðsluávisuninni, sem stefndi hafði þó samþykkt. Stefnandi beri ekki áhættuna af þeirri ákvörðun stefnda né því, að bústjórar þb. Grundarkjörs ákváðu að lýsa yfir riftun greiðsluávisunarinnar. Ákvörðun bústjóranna um riftun komi raunar skuldbindingu stefnda til að greiða kröfuna samkvæmt greiðsluávisuninni ekkert við, eins og áður var rakið, þar sem engum kröfum var beint að stefnda af því tilefni. Þannig voru það eingöngu atvik, sem varða stefnda, er ollu því, að ekki var greitt á gjalddaga. Auk þess sé það skilyrði viðtökudráttar, að skuldari, stefndi, hafi gert lögmætt greiðslutilboð. Stefndi hafi aldrei gert lögmætt greiðslutilboð vegna kröfunnar.

Af hálfu stefnanda er staðhæft, að krafa hans sé ekki fyrnd samkvæmt lögum nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda. Við aðalmeðferð málsins var því haldið fram af hálfu stefnanda, að fjárvarsla og viðskipti hins stefnda félags hafi lotið þessi ár lögum um viðskiptabanka nr. 86/1985, þar sem félagið sé í eigu ákveðinna viðskiptabanka, og hafi því starfsemi félagsins, – eins og þeim tengslum sé háttað að lögum, – fallið undir bankastarfsemi, sem aftur hafi þá þýðingu, að kröfur á hendur félaginu fyrnist á 20 árum skv. 1. tl. 2. gr. laga nr. 14/1905.

Stefnandi kveðst reisa kröfur sínar á meginreglum kröfuréttar um skuldbindingargildi samninga, áhrif greiðsludráttar og skilyrði viðtökudráttar, kröfu um dráttarvexti III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum. Þá vísar stefnandi til laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda. Málskostnaðarkröfu sína kveðst stefnandi reisa á 129. gr., sbr. 130. gr. laga nr. 91/1991.

IV.

Stefndi heldur því fram, að með greiðslu sinni 27. febrúar 1995 til stefnanda, að fjárhæð 4.477.947,39 krónur, hafi fram farið rétt uppgjör sitt gagnvart stefnanda, og eigi stefnandi engar frekari kröfur á sig í því sambandi. Rökstyður stefndi það með eftirfarandi hætti í greinargerð sinni: „Upp var kominn ágreiningur um það, hver væri réttur eigandi að inneign Grundarkjörs, Eddufelli 8, hjá Visa, sem koma átti til útborgunar 2. júní 1990. Bústjórar höfðuðu í framhaldi af því sex riftunarmál, þ. á m. á hendur stefnanda, en einnig fimm öðrum fyrirtækjum vegna sams konar greiðsluávis-

ana. Ljóst var, að niðurstaða þessara mála myndi m. a. skera úr ágreiningi protabúsins og sláturfélagsins. Á þessum tíma var því orðin veruleg og réttmæt óvissa um það, hver væri raunverulegur eigandi inneignarinnar. Vegna þessa réttarágreinings gat Visa bakað sér bótaskyldu, ef fyrirtækið greiddi kröfurnar til rangs eiganda. Átti Visa ekki að bera áhættuna af því. Til þess að gæta þessara hagsmuna sinna bauð Visa sláturfélaginu eins og öðrum, sem fengið höfðu sams konar greiðsluávísanir á innstæður Grundarkjörs hf., að fá inneignina greidda gegn bankaábyrgð. Var hún til tryggingar hugsanlegum skaðabótakröfum, sem greiðsla gæti haft í för með sér fyrir Visa, ef síðar kæmi í ljós, að röngum aðila hefði verið greitt. Allir nema stefnandi gengu að þessu og fengu greiðslu gegn bankaábyrgð. Ætluð krafa sláturfélagsins var þá lögð inn á bankabók með sérkjörum nr. 200085 í viðskiptabanka fyrirtækisins, en á nafni Visa. Á þennan hátt var hagsmunum réttis eiganda best borgið, þar til niðurstaða væri fengin í málinu. Það er fyrst 2. febrúar 1995, að dómar ganga í Hæstarétti um ágreiningsefnið. Taldi meiri hlutinn (þrír dómarar), að greiðsluávísanirnar væru gildar, en minni hlutinn (tveir dómarar) taldi, að þær væru riftanlegar. Er því augljóst, að um réttmætan lögfræðilegan ágreining var að ræða. Er almennt viðurkennt á sviði kröfuréttar, að ef greiðandi hefur réttmæta ástæðu til að vera í vafa um, hver sé lögmætur eigandi að kröfu, megi draga greiðsluna, þar til hið rétta er leitt í ljós, án þess að baka sér bótaábyrgð. Einnig kemur þetta sjónarmið fram í 13. gr. vaxtalaga nr. 25/1987. Undir þessum kringumstæðum verður ekki um greiðsludrátt að ræða í lögfræðilegum skilningi. Visa skorti hvorki vilja né getu til að losa sig undan skuldbindingu sinni, heldur var fyrirtækið í réttmætum vafa um það, hver væri lögmætur eigandi kröfunnar. Var Visa því heimilt að draga greiðsluna, án þess að á hana féllu dráttarvextir. Það undirstrikar réttmæti greiðsludráttarins og þar með vafann um réttan eiganda, að í Hæstarétti skiluðu tveir dómarar af fimm sératkvæði, eins og að framan greinir, og vildu heimila riftun á greiðsluávísunum. Visa gat því með réttu ekki vitað, hver var löglegur eigandi kröfunnar, og var því í réttmætum vafa um það, hver ætti tilkall til hennar. Bar því greiðslan enga dráttarvexti á þeim tíma, sem það tók að fá úr þessum ágreiningi skorið með aðstoð dómstóla.

Þá er því einnig haldið fram, að stefnandi hafi vanrækt að takmarka tjón sitt, svo sem honum ber skylda til samkvæmt meginreglum fjármunaréttar. Stefnanda gafst kostur á að fá hina umdeildu kröfu greidda gegn bankaábyrgð. Ef stefnandi hefði gengið að þessu boði, hefði eina tjón félagsins orðið kostnaður við að útvega bankaábyrgðina. Stefnandi takmarkaði ekki tjón sitt, eins og hann átti kost á, og verður því að bera ætlaðan skaða af því sjálfur.

Þá er því einnig haldið fram, að krafa stefnanda sé fyrnd. Eins og að framan greinir, kom aldrei annað til greina af hálfu stefnda en greiða kröfuna til löglegs eiganda, þegar úr ágreiningnum væri skorið. Af kröfu stefnanda á hendur stefnda um greiðslu dráttarvaxta má ráða þá skoðun stefnanda, að réttarágreiningurinn hafi ekkert komið honum við. Í ljósi þess verður ekki skilið, hvers vegna fyrirtækið hefur dregið í tæp fimm ár að innheimta kröfu, sem það telur augljóslega réttmæta frá upphafi, óháða öllum ágreiningi. Samkvæmt 3. gr. 1. tl. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda var krafa stefnanda fyrnd, þegar greiðslan barst stefnanda frá stefnda 27. febrúar 1995.

Varakrafa stefnda um lækkuð stefnukrafna er studd því, að stefndi telur sig hafa greitt höfuðstólinn að fullu og að afgangurinn gangi inn á vexti, sbr. bréf stefnda, dags. 27. febrúar 1995. Í því kemur skýrt fram frá stefnda, hvernig greiðslunni skuli ráðstafað. Ráðstöfun stefnanda á greiðslunni, svo sem greinir í stefnu, var því óheimil og er mótmælt sem slíkri.

Krafa stefnda hvílir á meginreglum fjármunaréttar um efndir skuldbindinga, greiðsludrátt, ráðstöfun greiðslna og skyldur aðila til að takmarka tjón sitt. Einnig er krafa stefnda studd lögum nr. 14/1905, 3. gr., 1. tl., um fyrning og l. nr. 25/1987 um dráttarvexti.“

V.

Eins og rakið var, féllst Hæstiréttur ekki á, að greiðsluávisanir Grundarkjörs hf. á andvirði VISA-viðskipta væru riftanlegar af hálfu þrotabúsins í þeim málum, er dæmd voru um það álitæfni. Af þessum fordæmum Hæstaréttar má ráða, að stefnandi hafi átt hjá stefnda 3.348.965,94 krónur með gjalddaga 2. júní 1990. Stefndi heldur því á hinn bóginn fram, að sér beri ekki að greiða dráttarvexti á þessa fjárhæð vegna óvissu, er ríkt hafi um, hvor ætti betra tilkall til hennar, stefnandi eða þrotabúið, þar til dómar gengu í Hæstarétti 2. febrúar 1995.

Vafi um, hver væri réttur kröfuhafi, sem vaknaði hjá forráðamönnum stefnda, eftir að bústjórar þrotabús Grundarkjörs hf. höfðu gert kunnugt, að höfðað yrði riftunarmál á hendur stefnanda, getur í sjálflu sér ekki breytt rétti stefnanda til greiðslu á réttum gjalddaga. En í því sambandi má líta til þess, að stefndi gat sér að vítalausu á sínum tíma afhent þrotabúinu þetta fé, fyrst hann áleit, að áhöld væru um það, hvort þrotabúið eða stefnandi ætti réttmætt tilkall til þess. Og þá hefði að öllum líkindum verið leyst úr ágreiningi um réttan kröfuhafa í sérstöku skiptaréttarmáli með öllu óháð aðild stefnda og án þess að hann bæri ábyrgð á úrslitum þess máls eða dráttar á því, að úrlausn þess fengist.

Hald stefnda á fénu í trássi við kröfu eiganda um afhendingu á þeim forsendum, að þrotabúið ætti hugsanlega betri rétt til þess, stofnaði stefnda aftur á móti ótvíræða ábyrgð á því að afhenda réttum eiganda, þ. e. stefnanda, að síðustu ígildi sömu verðmæta að öllu leyti og stefndi tók til varðveislu af fjármunum stefnanda 2. júní 1990 gegn beinum skjalfestum mót-mælum stefnanda 29. maí 1990. Og þar sem nú löglíkur eru fyrir því, að dráttarvextir til viðbótar við stofnfjárhæð séu rétt skil á peningum, ef ekki er greitt á gjalddaga, þykir rétt að taka mið af því, enda hefur stefndi ekki sannað, að um önnur og minni verðmæti sé að ræða en þannig eru fundin.

Samkvæmt 1. mgr. 1. gr. laga um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda nr. 14/1905 fellur úr gildi fyrir fyrningu skuld eða önnur krafa, „sem ekki hefir verið viðurkennd eða lögsókn heimt innan þeirra tímamarka, er ákveðin eru í lögum þessum“. Skuld sú, er hér um ræðir, var að stofni til alltaf viðurkennd af stefnda, og hélt hann fjármunum aðgreindum þess vegna. Og eins og áður segir, var það einungis óvissa stefnda um, hvort greiða bæri stefnanda eða þrotabúi Grundarkjörs hf., sem hamlaði greiðslu. Þá er ljóst, að stefndi beið eftir dómsniðurstöðu um álitafnið, og stefnandi lét sér það lynda með fyrirvara m. a. um, að krafist yrði dráttarvaxta, sem hann setti fram í bréfi til stefnda 29. maí 1990. Umþrætt krafa var því ekki fyrnd, eins og hér stóð á.

Í bréfi stefnda til stefnanda 27. febrúar 1995, er fylgdi greiðslu stefnda til stefnanda þann dag, segir m. a.: „Nýlega gengu dómur í Hæstarétti Íslands, þar sem skorið var úr ágreiningi nokkurra aðila við þrotabúi Grundarkjörs hf. Með vísan til niðurstöðu dómanna og bréfs bústjóra þrotabúsins til VISA Íslands, þar sem fallið er frá þeirri kröfu, að fjármunirnir, sem um var deilt, renni til þrotabúsins, er hjálögð ávísun, að fjárhæð 4.477.947,39 kr., sem er höfuðstóll 6. júní 1990, auk vaxta og verðbóta, sbr. meðfylgjandi reikningsyfirlit Íslandsbanka hf.“ Af þessu bréfi má ráða, að stefndi telur sig þar gera full skil á kröfu stefnanda, eins og hann raunar hefur haldið fram í þessu máli. Enginn áskilnaður er um það í bréfinu, að teljist þessi fjárhæð ekki fullnaðargreiðsla, gangi hún fyrst til greiðslu höfuðstóls kröfunnar, enda verður ekki séð, að það skipti nokkru máli.

Samkvæmt framangreindu verður stefnda gert að greiða stefnanda 3.348.965,94 krónur með dráttarvöxtum af þeirri fjárhæð skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 2. júní 1990 til 28. febrúar 1995 og þá að frádregnum 4.477.947,39 krónum, en með dráttarvöxtum af eftirstöðvum, 3.243.967,55 krónum, frá þeim degi til greiðsludags.

Eftir þessum úrslitum er rétt, að stefndi greiði stefnanda málskostnað, og er fallist á málskostnaðarreikning stefnanda í því sambandi, eins og þar seg-

ir, með virðisaukaskatti af málflutningsþóknun, 113.650 krónum, og þing-
festingargjaldi, 3.000 krónum, samtals að fjárhæð 580.529 krónur.

Páll Þorsteinsson héraðsdómari kveður upp dóminn.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Greiðslumiðlun hf. – Visa-Ísland, greiði stefnanda, Slátur-
félagi Suðurlands svf., 3.243.967,55 krónur með dráttarvöxtum af
þeirri fjárhæð skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 28. febrúar 1995
til greiðsludags. Stefndi greiði stefnanda 580.529 krónur alls í máls-
kostnað.
